MUHAMMED BİN İSMÂİL EL-İSMÂİLÎ

Hadîs âlimi Yüzbin hadîs-i şerîfi râvileriyle birlikte ezberden bilirdi. Künyesi, Ebû Bekr olup, babası İsmâîl bin Mihran'dır. Aslen Nişâbûrlu olup, orada yerleştiği için Nişâbûrî, babasının ismine nisbetle de İsmâilî denildi. Doğum târihi bilinmemekle beraber Nişâbûr'da doğduğu ve 295 (m. 908) yılında orada vefât ettiği bildirilmektedir.

İlim tahsili için, çeşitli memleketleri gezmesinden dolayı Rahhâl lakabıyla da anılan Muhammed bin İsmail Nişâbûrî; öncelikle Nişâbûr'da İbn-i İshâk bin Râheveyh ve Abdullah bin

Cerrah ve diğer âlimlerden; Irak'ta İbn-i Eret, Ka'b İbn-i Mükrim'den; Hicaz'da Mus'ab, İbn-i Ebî Ömer, Ya'kûb bin Humeyd ve akranlarından, Nasr bin Hanîn, Îsâ bin Za'be, Muhammed bin Remh ve diğer âlimlerden; Şam'da Hişâm bin Ammâr, Muhammed bin Musaffa ve Duhaym'dan başka; Îsâ bin Hammâd, Ahmed bin Ebî Havarî, Ebû Nuaym Halebî, İshâk bin Mûsâ Hatmî, Yahyâ bin Talha Yerbuî ve devirlerindeki diğer âlimlerden ilim tahsil edip, hadîs-i şerîf rivâyet etmekle şereflendi.

Yüzbin hadîs-i şerîfi râvileriyle beraber ezberleyerek hafız olan Muhammed bin İsmail el-İsmâilî, zamanında Nişâbûr'da ehl-i hadîsin birinci dayanağı idi. Basra ve Şam âlimlerinin en iyilerinden olup, ilmini iyi muhafaza ederdi. Kendisinden önceki hadîs âlimlerinden. Zührî, Mâlik, Yahyâ bin Sa'îd, Abdullah bin Dinar, Mûsâ bin Ukbe'nin rivâyetlerini topladı, ömrünün sonuna doğru hastalanıp yatağa düşmesine rağmen, yine de hadîs çalışmalarına devam etti. Talebeleri hadîs-i şerîfleri okurlar, O da başıyla işâret ederek, müsbet veya menfî cevap verirdi. Hastalandığı 289 (m. 902) târihinden, vefâtına kadar geçen altı senede, hep böyle yaptı. İlim öğretmekten birgün geri kalmadı. Dünyâya kıymet vermez, elinde olanı insanlara ikram ederdi. Vaktini Allahü teâlâya ibâdet ve O'nun dînine hizmette geçirirdi.

Hasta yatağında dahi başıyla işâret ederek ilim öğreten bu büyük âlimden, kendisinden sonra insanlara rehberlik edecek ve müslümanların mes'elelerini halledecek olan pek kıymetli âlimler ilim öğrendiler. Bunlardan, Ebü'l-Abbâs Serrâc, Ebû Hamîd bin Şarkî, Ebû Bekr Ahmed bin Ali Râzî, Ebû Abdullah Ehram, Da'lec, İbn-i Nüceyd, Ali bin Hamşâz, Ebü'l-Abbâs Muhammed bin Hamdân, Ahmed bin İshâk Saydalânî ve oğlu Ebû Hasen Ahmed bin Muhammed bin İsmail gibi âlimler, kendisinden ilim tahsil edip hadîs-i rivâyet ettiler.

Kendisinden sonra gelen hadîs âlimlerinin, sika (güvenilir) olduğunda ittifâk ettikleri Muhammed bin İsmail el-İsmâilî'nin, hadîs âlimlerinin rivâyetlerini topladığı, kitabından başka, Eshâb-ı kiramın (r.anhüm) hayatlarını, onların güzel ahlâklarını anlatan "Kitâb-üs-Sahâbe" adlı bir eseri daha vardır.

1) Lisân-ül-mîzân cild-5, sh. 81

2) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 221

3) Mir'ât-ül-cinân cild-2, sh. 225

4) El-A'lâm cild-6, sh. 35

5) Mu'cem-ül-müellifîn cild-9, sh. 62

6) Keşf-üz-zünûn sh. 1432

7) Tezkiret-ül-huffâz cild-2, sh. 682